

שו"ת אפרקסתא דעניא חלק א סימן נח

עוד בהנ"ל, להנ"ל.

שוב מצאתי בס' המפואר לר"ש מולכו ז"ל בהקדמת הר"ר יחיאל ז"ל בשם מהר"ם גלאנטי ז"ל שאמר דאוי ואבוי לת"ח שבזה"ז שנהנים מע"ה, שנמצאו בסוף ימיהם נפטרים מן העולם בידיים ריקניות ואין מאומה בידם, לפי שמחציתם חולקים עם נשותיהם, ומחצית הנשאר לוקחים מי שמחזיק בידם, נמצא הר"ז תם לריק כחם כי אם לשליש ולרביע שמענו, והלואי שתהי' יציאה כביאה, וזה טעם שאמז"ל (ברכות ח' א) גדול הנהנה מיגיעו כו' מ"מ אלקים חשבה לטובה שיזכו אלו עם אלו, וכולן יזכו לתורה, חדא דפלגן בהדייהו, ועוד שזוכים לבנים ת"ח כמאחז"ל בשבת כ"ג: מאן דרחים רבנן כו' עכ"ל.

ואני בעניי לא הבנתי אמאי קאמר מהר"ם גלאנטי ז"ל דמאומה אין בידו, הרי המחזיק אינו שותף רק למחצה הנשאר אחר חלק האשה, וממילא א"ל להמחזיק רק רביע מהכל. ואפי' נשתתף עמו קודם הנשואין, וכבר הי' להמחזיק חצי הכל, מ"מ הכל הולך למק"א דאז אין לאשתו של הת"ח רק חצי חציו, וגם ע"ז יש לפקפק, כיון דכל אדם עומד לנשואין, סתמא דמלתא דכשישא אשה חצי כל השכר של אשתו הוא, והרי גם להמחזיק ניח"ל שישא הת"ח אשה כדי שיעסוק בתורה בטהרה ותהי' לו לעזר.

וגם במש"ש שמחציתם חולקי' עם נשותיהם לענ"ד אל יתחמץ לבב אנוש ע"ז, דהנה כתיב מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה', וי"ל דלכאורה מורא יעלה על ראש גבר, דכשישא אשה יחסר לו חצי עוה"ב, אמנם הרי אמר השי"ת לא טוב היות אדם לבדו כו', וכ' המהרש"א בחא"ג (קדושין דף מ'. ד"ה בשילוח הקן) דהקרן נקרא טוב ואה"כ לא טוב היות כו' שלא יוכל אדם להשיג את הקרן הטוב הגנוז בגנזי המלך מלכו ש"ע ב"ה בלעדי אשה, וזשאז"ל כל השרוי בלא אשה שרוי בלא טובה, א"כ משלה נתן לה אדרבה היא זוכה ומזכה אותנו ע"י שעמדה לעזרתנו, וז"ש מצא אשה מצא טוב שע"י מוצא את הקרן קיימת לעה"ב.

ותו דהיכי ס"ד דע"י שנקיים מצות הש"י לקחת אשה יחסר לנו מטובנו לע"ו, הרי אין מחסור ליראיו ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב, וז"ש ויפק רצון מה' שאמר ונעשה רצונו, (ועו"ל המ"ק הנ"ל, דיש לדקדק דהול"ל לא יחסרו בסגו"ל פעל עומד, כי יחסרו בפת"ח הוא פעל יוצא, וי"ל דמוסב על הנשים עפמ"ש ברבקה אמנו ותלך לדרוש את ה', ור"ל ודורשי ה' הנשים הכשרות שהן דורשי ה' לא יחסרו לבעליהן כל טוב הגנוז להם).

וגם ממה שסיים המהר"ם גלאנטי ז"ל גופא: מ"מ אלקים חשבה לטובה כו', משמע דהדר בי' מלומר דיששכר מפסיד כ"כ, אחרי דאלקים חשבה לטובה, וכך הוא בנינו של עולם,

וממ"ש "ועוד שזוכה לבנים ת"ח" איכא למישמע דאילו היו כת הזבלונים נוהג מנהג טוב הזה לדורות, כבר היו זוכים להיות כל עם ה' כבני יששכר יודעי בינה לעתים נעצרים בבית ה', והי' בבחי' זכה מלאכתו נעשית ע"י אחרים, ומ"ש "וכלן יזכו לתורה" י"ל עפאז"ל (כתובות קי"א ב) אר"א ע"ה אינן חיים כו' א"ל רבי מצאתי להם תקנה מה"ת, ופרש"י: יהנו ת"ח מנכסיו ע"ש, וז"ש המהר"ם ז"ל וכולן יזכו לתורה אף שהמהנה הוא ע"ה כל ימיו מ"מ יזכה לאור תורה שיחייהו בתה"מ, כי ירד עליו הטל חיים ע"י הת"ח שהחזיקו, ועי' ס' יבקש רצון (במדרש תהלים כ"ג ב') דברים יקרים בזה. ועי' בס' תוי"י פ' משפטים.

ואחרי מופלג ראיתי בס' שמע יעקב פ' וירא ד"ה והנה ראיתי שהביא שו"ת מהר"ם אלשקר סי' ק"א שכ' בשם רב האי גאון ז"ל, דאחר שכ' דין דרי"ו דלא יועיל הון אחר הלימוד אלא קודם לו, כ' עוד ומי שעוזר לעוסקי' בתורה להפנות לבותם לעסוק בה י"ל שכר והשכר שי"ל, על פעולתו הוא עכ"ל, וכ' השמ"י ע"ז ז"ל ש"מ דהמחזיק בידי עמלי תורה אינו נוטל חלק כחלק עם העמלים אלא כמ"ש השכר שי"ל על פעולתו הוא כשאר כל מצות, והכי מוכח ההוא דפ' אין עומדין, דקאמר כל הנביאים לא נתנבאו אלא למהנה ת"ח כו' ע"ש.

ועפר אנכי תחת כפות רגלי המהר"י אלגזי ז"ל, אבל לולא דבריו ז"ל רוח אחרת עמי בכונת דברי רב האי גאון ז"ל במ"ש "שכר פעולתו הוא" דאין כונתו לתת מגרעות להמחזיקים כ"א שלא לגרוע משכרם של העמלים, ויאמר לא דלא משכר המגיע להעוסק בתורה נוטל המחזיק חלקו, אלא שכר פעולתו נוטל מידו של הקב"ה, ושכרו של העוסק לא יקופח ולא ינוכה, וכמות השכר של המחזיק לא נחית שם לקבוע, ונראה דר"ל דגם המחזיק י"ל שכר שלם כהלומד.

והלום ראיתי כי צדקו דברי בס"ד, כי כן מבואר באוה"ח הק' פ' תשא ע"פ זה יתנו, ז"ל ונמשך ג"כ כל העובר עם שלמטה, לומר תיקון למי שאינו בן תורה כו', לז"א כל העובר וגו' יתן כו' שבזה ישוה הוא לנותן אמרי שפר כאמרו בצל החכמה כו', ועוד ירצה עדאז"ל שקל הקודש כפול הי' ובא להודיע כי מה שיטול מהקודש כו' לא שיתננה מחלק הלומד ונמצא כל א' אין בידו אלא מחצית שכר, לא כן הוא כי שקל הקודש כפול הי', ונמצא כל א' בידו שקל שלם ע"כ וע"ש עוד להלן שכ' ומעתה הגם כי שנים עשו הדבר, כל א' יטול כנגד השנים יעש"הא) הנה בדברות קדשו ארווח לן עלמא להרבות בשכרם של המחזיקים והמוחזקים, ומה יתאונן אדם חי המהר"ם גלאנטי ז"ל, ונפשו נוחה בגן עדניו עם רוח קדשו של אוה"ח הקדוש זי"ע.

אפס אל הלומדים המותמכים מיד נדיבי עם ה' אשים דברתי, עם לשון קדשו של

המעב"י (מאמר שפתי רננות פכ"ב) ז"ל: ומכאן מודעה רבה לעניינים המקבילים ונהנים מקופות של צדקה כו' שחובה עליהם להתפלל אל ה' עבורם ועבור קהלות הקודש ואצ"ל שיזהרו הרבה מאד שלא להוציא המעות ההם רק לצורך פרנסתם ופרנסת אנשי ביתם ולא יבעטו בהם בקנות מהם מותרות ואכילות גסות ובצחוקות. כי אם ככה יעשו אוי לנפשם כי גמלו להם רעה, ואמרו בעירובין כי הענקת עבד עברי של"ה פחות מל' סלע כדאמרי' בספרי ובמס' קדושין, הי' לעצמו ואין בע"ח גובה ממנו, ור' יהודה אומר בפ' המקבל ופ' האומנין שאם בע"ה נתן לעני מעות ליקח בו חלוק לא יקח טלית שכל המעביר ע"ד בעה"ב נקרא גזלן, וגם שאין הלכה כר"י, מיהו יודו רבנן שאין לבעוט במעות צדקה כי סילקו שעבודא דב"ח מדאו' ממעות שקבץ עני כדפ' מהר"י קארו בסס' רנ"ג מיו"ד וסמ"ג בסוף ה' מגילה פסק כפי גי' אחת לחומרא כרע"ק דמגבת פורים לפורים ואין העני רשאי לקנות מהם רצועה לסנדלו, אא"כ התנה במעמד אנשי העיר, ואפי"ת דאמדינן דעת הנותנים שלא יקפידו מזה, ודאי יקפידו לבל ירדו לטמיון דמותרות והלעטות עכלה"ק.

ואע"ג דאפשר לחלק שפיר בין סתם צדקה לנ"ד שהוא ע"ד שותפות כמובן, מ"מ מי יודע ערכו ושויו של למודו אם סחורה הוא נותן לשותפות, אע"פ שהמחזיק לא הניח מעותיו על קרן הצבי כמש"ל, מ"מ הו"ל רק תורת צדקה בעלמא ושוב חל עליו מ"ש המעב"י הנ"ל, ע"כ בודאי צריך הלומד לצמצם שלא להוציא רק על מה שמועיל לו להרחבת דעתו בלמודי ה' ויגדיל תורה ויאדיר. והנני ידידו ומוקירו ומברכו בכט"ס דוד שפערבער

א) עי' זוה"ק בהעלותך דף קנ ע"ב שכ' ודא יהיב חולקא לדא ודא יהיב חולקא לדא כו' ע"ד אשתתפו כחדא לאתברכא זבלון מיששכר דברכתא דאו' היא ברכתא דכלא ע"ש ודוק. ועי' בס' נתיבות עולם נתיב גמ"ח פ"ב סד"ה ובמס' פאה ז"ל ות"ת כנגד כולם כו' מפני שהתורה היא שכלית והדבר השכלי אינו חלק ולא כן המצות שהאדם עושה אותם בגוף כו' עיש"ה. וגם זה ראי' מהימנא למ"ש בפנים.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות צדקה סימן רנג סעיף יב

מי שצריך לבריות ושט אחר פרנסתו ונתנו לו צדקה, אין בעלי חובות יכולים להפרע ממה שגבה בצדקה. הגה: אם לא שכתוב בקבוצו שחייב לאחרים, דאז נתנו לו אדעתא דהכי שישלם (כך משמע מהגהות מרדכי דב"ב).

שו"ת ציץ אליעזר חלק טו סימן ג

ואגב אעתיק בזה דבר נפלא שמסופר בקו' שם [בקונטרס הנקרא בשם קדיש לעלם להרב

ר' אליעזר זלמן גראייסקי ז"ל רב בליברפול] בעמוד י"ב ע"ב בשם הגאון הגר"ש סלנט ז"ל, דהנה בקו' כתר ראש אות ס"ד כתוב בשם הגאון הגר"ח מוואלאזין ז"ל, ששאלוהו ע"ד קבלת פרס מלימודו לחלק כיששכר וזבולון שנראה בהשקפה ראשונה שלימודו רק בשכר, והשיב שמותר, ואדרבה אם עינו צר ליתן חלק מלימודו לאחר נראה מזה שרצונו לקבל שכר לעצמו, ולמעט רצון בוראו מפני רצונו, אבל צריך שיהיה מטרת חפצו ומגמתו רק שיעשה רצון הבורא ית"ש ומיניה יתקלס עילאה, שאם לא יקבל פרס ילמד רק חצי היום, וכשיקבל פרס ילמוד כל היום ויהיה נחת רוח להקב"ה על ידו מיום שלם עי"ש.

ואילו בקו' הנ"ל מסופר בזה"ל: סיפר לי הרב הגאון וכו' ר' שמואל סלאנט כי בימי עלומיו אירע מקרה כי בעיר סלאנט היו שני אחים אחד עשיר [ואחד עני] והעני י"א יושב ועוסק בתורה, והעשיר נתן לאחיו השני שלשה רובל כסף לשבוע על מחייתו, לימים נתיישב האח העשיר ויאמר לאחיו העני "לא אתן לך השלשה רוב"כ כ"א באופן שתתן לי מחצה מלמודך", והוא סירב בדבר עד אשר ישאל את פי הגאון הגדול ר"ח מוואלאזין וישמע מה בפיו וכפי דבריו כן יקום, ונסע שמה לשאול את פיו, והשיב לו ר' חיים הנ"ל כי יוכל לעשות זאת ליתן לו חלק מתורתו, אך זאת יגיד לאחיו, למה לו לבקש חלק מתורתו ולגרוע לו מחלקו? הלא בל"ז היה לו שכר גדול כי הוא לא גרע מנשים דאמרו חז"ל הני נשי במאי זכייא וכו' (ברכות י"ז), וגם לא נגרע שום חלק מהאיש הלומד, אך זאת תגיד לאחיך כי מזה השכר שאתה לומד תורה מתוך הדחק בזאת לא יהיה לו חלק, והיא הערה נפלאה עכ"ל.

וסיפור של הגר"ש סלאנט עומד קצת בניגוד להמובא משמו של הגר"ח מוואלאזין ז"ל, וגם מפּיץ מאידך אור על צורת ההסכמה, ראשית, שמקו' כתר ראש מתקבל הרושם שהגר"ח"ו הורה שצריך מיד להסכים על כך ושלא יהא עינו צר ליתן חלק מלימודו לאחר, ואילו כפי הסיפור של הגר"ש מסלאנט ז"ל יוצא לנו שהגר"ח"ו הורה להתיר זאת רק לאחר שינסה תחילה הלומד להסביר לתומך שלא יעמוד על כך לבקשו לגרוע עבור כך מחלקו מאחר ובלא זה יהי' לו שכר גדול, ורק לאחר שהשני יסרב ויעמוד על דעתו אזי מותר לו להסכים על כך ליתן לו חלק מתורתו, ואולי יש להסביר דמפני כך הורה הגר"ח וואלאזין לנסות בראשונה שלא להסכים, מפני דנהי דהרמ"א ביו"ד סי' רמ"ו סעי' א' פוסק דיכול אדם להתנות עם חבירו שהוא יעסוק בתורה והוא ימציא לו פרנסה ויחלוק עמו בשכר, אבל מאידך מצינו בשו"ת מהר"ם אלאשקר סי' ק"א (שמציין אליו גם הברכ"י) שמביא בשם רב האי גאון ז"ל שהשיב דלא כן, כי איך יעלה על הלב כי שכרו של זה של מעשים טובים שעשה זה לזה וכו' וביותר מי שעוזר עסוקין בתורה ובמצות להפנות לבותם לעסוק בה יש לו שכר והשכר שיש לו על פעולתו הוא וכו' יעו"ש באריכות דבריו בזה, וכן בספר מעשה חייא בתשו' סי' ט"ז (שמציין אליו ג"כ הברכ"י

שם) השיב ג"כ בכזאת דבמצות שאדם עושה או עשה ויעשה מה שייכות בה לחבירו לזכות בה, וזבולון ושמעון אחי עזריה לא מתורת מכר זכו, אלא מפני שאילולי המה לא היו יכולים יששכר ועזריה לעסוק בתורה תמיד כמו שעסקו, כי היו מוכרחים ליבטל להרויח פרנסתם וכו' וגדול המעשה מהעושה וכו' עיי"ש ביתר אריכות, ועל כן יעץ הגר"ח ז"ל מתחילה לנסות להסביר לתומך גודל השכר שיש לו בלא"ה, וכדכותבים גם בספרים הנ"ל, ובהיות שסוברים הספרים הנ"ל שלא מהני חלוקה בזה, ורק אם לא יסכים התומך, אזי הורה שיכול הלומד לצאת ביד רמ"א ולהסכים ליתן לו חלק מתורתו.

שנית, למדנו מהסיפור הזה של הגרש"ס בשם הגר"ח דבר גדול על צורת ההסכמה, ולא שיסכים בסתמא על חלוקת שכר כל הלימוד כפי שמשתמע ממ"ש בקו' כתר ראש, והוא זה, דצריך מיהת הלומד להודיע שמה שמסכים הוא רק על שכר עצם מצות הלימוד שלומד, אבל השכר המיוחד שיקבל על זה שלומד תורה מתוך הדחק בזאת לא יהי' לו חלק, ואולי הוא זה מפני שסבור הי' שע"ז אין חלות של חלוקה והקנאה, או מפני ששכר העמילות והלימוד מתך הדחק מגיע לעצם זכיה להשגתה וקיומה של תורה וההחכמה בה כמבואר ברמב"ם בפ"ג מה' ת"ת הי"ב עיי"ש, והיא באמת הערה נפלאה ומרגלית יקרה, ואכמ"ל יותר בזה. עכ"ל הציץ אליעזר שם.